

Yıllar Sonra Geri Çağrılmak: Askerlik Rüyaları Üzerine Bir Gözlem

Being Recalled Years Later: An Observation on Military Dreams

 Mustafa Danışman¹

¹Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Ankara

Sayın Editör,

Türkiye’de zorunlu askerlik görevini yıllar önce tamamlamış birçok birey, aradan uzun zaman geçmesine rağmen “tekrar askere alındıklarına” dair yoğun, canlı ve kaygı dolu rüyalar gördüklerini ifade etmektedir. Öte yandan kültürel açıdan bakıldığında bu durumun yalnızca ülkemize özgü olmadığı anlaşılmaktadır. İngilizce konuşulan çeşitli çevrimiçi forumlarda da benzer rüya anlatımlarına sıkça rastlanmaktadır (Reddit 2025).

Ülkemizdeki bir forumdan (Ekşi Sözlük 2025) alıntıladığım kullanıcı yorumları, bu rüyaların nasıl tekrar ettiğini ve ne ölçüde ortak içerikler barındırdığını daha somut şekilde göstermektedir. Kullanıcılar, rüyalarında belge eksikliği, eksik askerlik günü gibi kimi gerekçelerle tekrar askere alınıyor oluşlarına dair sitem ve şaşkınlıklarını dile getirmektedirler.

“Ben askerliğimi yaptım, neden tekrar buradayım?”

“Askerliğimi yapalı yıllar oldu ama hâlâ bu rüyayı görüyorum.”

“Kurgu farklı ama tema hep aynı.”

“Kimse askerliğimi yaptığımı anlamıyor ya da bana inanmıyor.”

“Beni belgelerdeki bir eksiklik nedeniyle tekrar çağırıyorlar.”

“Askerliğimi yapmışım ama eksik günüm kalmış”

“Komutan da haklı olduğumu biliyor ama bir şey yapamıyor.”

“Uyanınca derin bir rahatlama hissediyorum.”

Bu tip rüyalar, psiko-sosyal açıdan düşündürücü bazı yönler taşımaktadır. İlk bakışta, zorunlu askerlik deneyiminin bıraktığı izlerin zaman içinde kalıcılığını koruduğunu ve bu rüyaların otoriteyle ya da özgürlük ile ilgili alanlardaki çeşitli kaygıların sembolik temsilcisi olabileceği düşünülebilir. Öte yandan, bu rüyaların yalnızca uzun dönem askerlik yapanlarda değil, kısa süreli bedelli askerlik deneyimi olan ve kendi aktarımlarıyla sorunsuz bir askerlik süreci yaşayan bireylerde de görülüyor olması (Ekşi Sözlük 2025), olası anlamlarının sadece askerlik sırasında yaşanmış travmatik deneyimlerle açıklanamayabileceğini düşündürmektedir. Freud’un “tipik rüyalar” kavramı, bu rüyaların ortak yapısal özelliklerinin anlaşılmasına katkı sağlayabilir (Freud 1900).

Freud (1900) her bireyin rüyalar dünyasını kendine özgü özelliklerle donatıp başkalarına anlaşılmasız kılma özgürlüğünde olduğunu; bununla birlikte tipik rüyalar adını verdiği kimi rüyaların yorumunun ise herkeste aynı anlama geldiğini savunur. Ona göre, bu tip rüyalarda, rüya görenin rüyayı anlamayı sağlayan çağrışımları ya yoktur ya da bu çağrışımlar öylesine bulanık ve yetersizdir ki, yorum yapılması mümkün olamaz. Freud, sevilen kişilerin ölümünün görüldüğü rüyalar, uçma düşleri ve çıplaklık rüyalarının yanında sınav rüyalarının da tipik rüyalar olduğunu belirtmiştir (Freud 1900).

Sınav rüyalarında, geçmişte başarıyla verilmiş bir sınava yeniden girilmekte, ancak rüya görenin sınava yetişmekte zorlanması, kaleminin yazmaması, silgisinin silmemesi, soruları okuyamaması ya da anlayamaması gibi sınavın başarıyla tamamlanmasını engelleyen çeşitli durumlarla karşılaştığı bilinmektedir (Draaisma 2015, Schredl 2017). Askerlik görevini yapmış olmasına rağmen, bireylerin çeşitli gerekçelerle (belge eksikliği, eksik askerlik günü vb) yeniden askere alındıklarını gördüğü bu tür rüyaların sınav rüyaları ile benzerliği oldukça

dikkat çekicidir. (Daha önce, madde kullanımıyla ilişkili Tip B rüyalarının da sınav rüyalarıyla yapısal benzerlikler taşıdığını incelediğim bir çalışmam yayımlanmıştı; ancak burada konunun odağını korumak adına bu rüyalara değinmiyorum).

Freud'un sınav rüyalarına dair ilk yorumu; bu rüyaların anlaşılmasının zor olmadığı, bu rüyaların rüya görenin geçmişte kötü davranışları nedeniyle uğradığı cezaların tam silinmemiş anılarından ortaya çıktığı şeklindedir (Freud 1900). Ona göre okulu bitireli çok olmuş, anne babalarımızın bizi cezalandırabileceği yaşlarımız ise çok geride kalmıştır; yanlış bir şey yapınca ya da bir sorumluluğun yükünü omuzlarımızda hissetmeye başlayınca, bizi şimdi düşlerimiz cezalandırmaktadır (Freud 1900).

1909 yılında ise Freud, meslektaşı Wilhelm Stekel ile yaptığı bir bilimsel sohbette bu rüyaların cezalandırıcı rüyalar olduklarına dair yorumunu tekrar gözden geçirdiğini belirtir (Freud 1901, Draaisma 2015). Söz konusu rüyaların, vakti zamanında başarıyla geçilmiş sınavlara dair oluşu dikkatini çekmiş olan Stekel'e göre, bu rüyaları insanlar tasalandıran herhangi bir sınav veya bir sınanma yaklaştığında gördüklerinden, bu rüyalara sınav rüyaları denmesi boşuna değildir (Draaisma 2015). Freud, Stekel ile yaptığı görüşme sonrası, bu tür rüyaların böyle dönemlerde "Yarın olacıklardan korkma; lise bitirme sınavı öncesi nasıl korktuğunu hatırla. Hiçbir şey olmadı, bak bugün doktorsun" şeklinde bir teselli sunduklarını, rüya görenin rüya esnasında "ben bu sınavı daha önce geçtim" şeklindeki protestosunda ise aslında düşün tesellisinin gizli olduğunu belirtmiştir (Freud 1901).

Freud sınav rüyalarına dair yorumunu "Rüyaların Yorumu" isimli kitabının 1914 yılındaki yeni basımında tekrar gözden geçirmiştir. Freud bu defa "Sınav rüyalarında gerçekten yalnızca teselli mi vardır? Bir özeleştir, bir ayıplama da yok mudur içlerinde? Sanki şöyle demektedir bu rüyalar: Artık oldukça yaşlısın, hayatta epeyce yol aldın ama hala böyle aptallıklar, çocukluklar yapıyorsun" diye belirterek bu rüyaların rüya görene tesellinin yanında bir eleştiri de getirdiklerini ileri sürmüştür (Freud 1914).

Freud'a göre, bilinçli farkındalık durumunda kaygı yaratabileceklerinden ötürü bastırılan duygu ve düşünceler yok olmayıp, rüyalarda veya dil sürçmelerinde ortaya çıkabilirler (Freud 1901). Bu bağlamda, askerlik rüyaları kimi zaman sınanması durumunda kaygı yaratabilecek birçok durumun dolaylı sembolik bir aktarımı olabilir. Bunun da ötesinde, bu rüyalar, rüyayı gören kişinin hayatında kaygı yaratabilecek olası olumsuz durumları sahneleyerek, kişinin kaygısını azaltma görevi görüyor da olabilirler.

Bir kişiye, daha önce defalarca başarı ile tecrübe ettiği ve bu bağlamda kendisine yeterince güvendiği bir alan üstünden yapılan eleştirilerin çoğu zaman o kişide kaygı yaratması beklenmez (Vaillant 1992). Öte yandan, tam da aynı sebepten, bu tür durumlar rüyalarındaki sansür mekanizması açısından çok kullanışlı bir alan oluşturabilirler. Yıllardır araç kullanım tecrübesi olan, bununla birlikte rüyasında kullandığı aracın kontrolünü bir türlü sağlayamayan bir kişide olduğu gibi (Schredl 2020), askerlik rüyalarında tipik olarak görülen, daha önce başarı ile yapılmış askerlik görevine tekrar tâbi tutuluyor oluş, bu tür rüyaların sansürlenmiş parçasını oluşturuyor olabilir. Böylelikle kişi, yorumlanmadıkça, rüyasında vaktiyle başarı ile tamamladığı askerlik görevine tekrar başlayacak oluşuna bir anlam veremeyerek, rüyasının kendisinde kaygı yarattığı için bastırdığı yanının doyumuna yönelik olduğunu farkına varamaz.

Sınav ve askerlik rüyalarındaki (yeniden askere alınma) şaşırtıcı ikilem, rüya çalışmasının kişinin kaygısının azalmasını ona fark ettirmeden sağlama yönündeki başarısını, bir başka kaygı yaratan durum (türlü gerekçelerle tekrar askere alınıyor olma) üstünden sağlamasıdır. Tam da bu noktada, bu rüyalar, Kohut'un tanımladığı "kendilik durumu rüyaları" ile benzeştirilebilir. Kohut'a göre bu tür rüyalar, kendilik saygısında azalma ya da benliğin çözülme tehdidi gibi rahatsız edici durumlara karşı ortaya çıkar; birey, bu tehditlere kaygıyla yanıt vererek bütünleşmiş bir benlik yapısını yeniden kurmaya çalışır (Kohut 1977). Askerlik rüyalarında, kişinin kendilik saygısında azalma yaratabilecek olası bir duruma yönelik kaygısı, daha önce bir şekilde başarı ile tamamladığı askerlik görevi üstünden sansürlenerek gideriliyor olabilir. Bu bağlamda bu rüyalar, arzusun olduğu yerlerde bir kaygı aramayı da öğütlercesine; hem Freud'un rüya teorisinin sansür ve arzularla ilgili yanlarını, hem de Kohut'un kendiliğin çözülmesi tehdidine karşı kaygıyla yanıt veren kendilik durum rüyalarının özelliklerini bir arada barındırıyor olabilirler.

Öte yandan, post-travmatik stres bozukluğunda travmatik askerlik yaşantılarına ilişkin literatürde çok sayıda rüya çalışması olmasına karşın, bu rüya temasına dair (tekrar askere alınma) akademik literatürde tek bir tane bile sistematik çalışmaya rastlanmamıştır. Bu tür rüyaların sıklığı, biçimi, duygusal yükü ve bireyin yaşamındaki diğer psikolojik öğelerle ilişkisi bilimsel olarak araştırılmaya değerdir.

Tamamlanmış askerlik görevine rağmen yeniden askere alınma temasıyla ortaya çıkan rüyalar; tipik sınav rüyalarıyla yapısal benzerlikler taşıyan, psikanalitik ve kendilik psikolojisi bağlamında derinlemesine incelenebilecek nitelikte fenomenlerdir. Freud'un rüya teorisi ve Kohut'un tanımladığı kendilik rüyaları, bu rüya

biçiminin yorumlanmasında teorik açıdan işlevsel bir zemin sunabilir. Yeniden askere alınma rüyalarının görülme sıklığı, içeriksel yapıları, düş sırasında ve uyanıldığında eşlik eden duygular ve bireylerin psikososyal öyküleriyle zamansal ilişkisini inceleyen nitel ve nicel çalışmalar; bu rüyaların psikolojik kökenlerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Bu alanda yapılacak çalışmalara bir başlangıç olması ümidiyle bu gözlemimi editör ve okuyucuların dikkatine sunuyorum.

Kaynaklar

- Draaisma D (2015) *Düş Dokumacısı* (Çeviri Ed. T Yalnız). İstanbul, Metis Yayıncılık.
- Ekşi Sözlük (2025) Rüyada tekrar askere alındığını görmek. <https://eksisozluk.com/ruyada-tekrar-askere-alindigini-gormek-536685> (Accessed 15.05.2025)
- Freud S (1900) *The Interpretation of Dreams*. Vienna, Franz Deuticke.
- Freud S (1901) *The Psychopathology of Everyday Life*. London, WW Norton.
- Freud S (1914) *The Interpretation of Dreams* (Trans. A. A. Brill). New York, Macmillan.
- Kohut H (1977) *The Restoration of the Self*. Chicago, University of Chicago Press.
- Reddit (2025) Does anyone have recurring dreams about suddenly being back in the military and deploying again? https://www.reddit.com/r/Veterans/comments/m2nwfw/does_anyone_have_recurring_dreams_about_suddenly/ (Accessed 15.05.2025)
- Schredl M (2017) Pass or fail? Examination dreams in a long dream series. *Int J Dream Res*, 10:69-74.
- Schredl M (2020) "Baby, you can drive my car" – Means of transportation in a long dream series. *Int J Dream Res*, 13:56-61.
- Vaillant GE (1992) *Ego Mechanisms of Defense: A Guide for Clinicians and Researchers*. Washington DC, American Psychiatric Press.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olunduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.

Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Financial Disclosure: No financial support was declared for this study.